

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Миколенко Ю.М.

*заступник начальника командно-штабного інституту
застосування військ (сил),
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського*

АНАЛІЗ УМОВ ТА ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА СТУПІНЬ ВІДПОВІДНОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ СВОЄМУ ПРИЗНАЧЕННЮ

Аналіз досвіду виконання завдань частинами та підрозділами територіальної оборони (далі – ТрО) у 2014-2015 роках дозволяє зробити висновок про те, що ступінь відповідності побудови системи ТрО своєму призначенню значною мірою залежить від того, наскільки повно і правильно враховано вплив на систему ТрО чинників та умов виконання завдань ТрО [1].

Ступінь впливу чинників та умов на ступінь відповідності побудови системи ТрО своєму призначенню змінюється залежно від змін воєнно-політичної обстановки, рівня розвитку економіки держав та збройних сил протидіючих сторін, стану інфраструктури й оперативного обладнання території країни тощо.

Усі чинники, що впливають на застосування військ (сил) ТрО, можна умовно розділити на дві групи: зовнішні та внутрішні. Зовнішні і внутрішні чинники будуть безпосередньо впливати на визначення завдань ТрО, вибір форм застосування та способу дій військ (сил) ТрО.

До основних зовнішніх чинників належать: кількісно-якісні характеристики противника (в організаційній структурі диверсійно-розвідувальних груп (далі – ДРГ) та НЗФ) та основних видів їх озброєння і техніки; характер та особливості дій противника; обсяг завдань ТрО; стан інфраструктури. Зовнішні чинники безпосередньо впливають і вважаються об'єктивними для військ (сил) ТрО, які виконують завдання в конкретних умовах обстановки, оскільки характеризують елементи обстановки, на які війська (сили) ТрО не впливають.

До основних внутрішніх чинників належать: кількісно-якісні характеристики структури, укомплектованість особовим складом, рівень готовності військових частини (підрозділів) ТрО до виконання завдань у зоні ТрО, озброєння та військової техніки; стан і можливості всебічного забезпечення; морально-бойові якості; характер та обсяг виконуваних завдань.

Внутрішні чинники слід розглядати як суб'єктивні, оскільки зміни їх кількісних та якісних параметрів перебувають у сфері діяльності органів управління військами (силами) ТрО.

До умов, які впливають на відповідність побудови системи територіальної оборони своєму призначенню відносяться фізико-географічні умови території країни, де можуть виконуватися завдання ТрО.

Розглянемо зовнішні чинники. Сьогодні військові теоретики, посилаючись на аналіз розвитку озброєння та військової техніки, спрямованість військових навчань у ході проведення заходів оперативної та бойової підготовки збройних сил провідних країн світу та деяких пострадянських країн, вказують на їх спрямованість на ведення «гібридних та асиметричних війн» [2]. В основу таких війн закладено застосування НЗФ і ДРГ, сформованих на території визначеної країни ще в мирний час, зі складу радикально налаштованого місцевого населення, етнічного населення, яке не поділяє погляди вищого політичного керівництва країни. Підготовку учасників НЗФ і ДРГ та керівництвом ними здійснюють військовослужбовці сил спеціальних операцій. Підтвердженням цьому є військовий конфлікт, розпочатий російськими загонами, які вторглися у квітні 2014 року на територію Донецької та Луганської областей після захоплення Російською Федерацією Криму, серії проросійських виступів в Україні і проголошення «державних суверенітетів» «ДНР» та «ЛНР».

Разом із діяльністю регулярних формувань ДРС значна увага приділяється організації підривної діяльності в тилу противника, за допомогою підривних дій із використанням спеціальної тактики можна організувати рух опору, що безпосередньо вплине на розвиток міжнародної обстановки та, як підсумок, результат збройної боротьби.

Значно впливають на ступінь відповідності побудови системи ТрО своєму призначенню особливості об'єктів, які охороняють, місця виконання завдань та фізико-географічні особливості території країни.

Особливої уваги заслуговують техногенно небезпечні об'єкти, у разі руйнування яких наслідки можуть бути непередбачуваними та

катастрофічними. Умовно ці об'єкти можна поділити на три групи: радіаційно небезпечні об'єкти; хімічно небезпечні об'єкти; гідротехнічні споруди.

На процес виконання завдань ТрО також впливають фізико-географічні умови країни. Проведений аналіз фізико-географічних умов України дозволяє зробити висновок, що природні умови на більшій частині території країни будуть сприяти досягненню прихованості й раптовості застосування ССПО противника та НЗФ, що ускладнює боротьбу з ними.

Результати проведеного аналізу інфраструктури показують, що Україна має розвинену, могутню національну транспортну систему. Залізниці держави за своїм технічним оснащенням здатні виконувати військові перевезення високими темпами. Поряд із залізничними перевезеннями особливе значення мають автомобільні перевезення. Не виключено, що у ряді випадків автомобільні шляхи залишаться єдиним видом сполучення під час забезпечення розгортання збройних сил, маневру військ (сил), поповнення резервами та всім необхідним для їх життєдіяльності.

У цілому транспортна мережа в Україні розвинена рівномірно та досить добре і перебуває в задовільному стані, що сприятиме мобільності військ (сил) під час виконання завдання.

Підготовка території є складовою частиною підготовки країни до оборони. Нині головною вимогою до ступеня готовності території країни є створення умов для забезпечення широкого спектру завдань, які вирішують війська (сили) під час відсічі збройної агресії.

Узагальнюючи аналіз, можна зробити висновок, що особливості фізико-географічних умов, сучасний стан елементів інфраструктури країни, недостатня розвиненість деяких елементів оперативного обладнання, а також велика імовірність зруйнування техногенно небезпечних об'єктів будуть негативно впливати на процес виконання завдань ТрО.

Розглянемо внутрішні чинники, які впливають на ступінь відповідності побудови системи ТрО своєму призначенню.

Територіальну оборону на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України (далі – ЗС України), на території областей та у місті Києві – відповідно обласні, Київська міська державна адміністрація в межах своїх повноважень.

До виконання завдань ТрО в межах їх повноважень залучаються ЗС України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, органи Національної поліції, підрозділи Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та відповідні правоохоронні органи [3].

В основу ведення ТрО закладено територіально-зональний принцип з урахуванням військово-адміністративного поділу території України, відповідно до якого територія держави розподілена на зони ТрО, межі яких співпадають з адміністративними кордонами областей та міста Київ. В свою чергу зони ТрО об'єднуються у військово-сухопутні зони відповідальності чотирьох оперативних командувань.

Для безпосереднього управління суб'єктами ТрО під час виконання завдань у військово-сухопутних зонах розгортаються Пункти управління ТрО.

Якщо система пунктів управління ЗС України у цілому готова до управління ТрО, то стан міських і позаміських пунктів управління органів виконавчої влади потребує суттєвого удосконалення, в першу чергу, щодо їх переоснащення засобами зв'язку та обчислювальною технікою.

В інтересах ТрО завчасно проводяться заходи з оперативного обладнання території держави: ділянок державного кордону, автомобільних та залізничних шляхів, їх технічного прикриття, підготовки важливих державних об'єктів та об'єктів життєзабезпечення подвійного призначення.

Важливим елементом оперативного обладнання території є підготовка захищених пунктів управління для всіх ланок управління ТрО. Для забезпечення стійкого управління військами (силами) ТрО у видах ЗС України, оперативних командуваннях і зонах ТрО підготовлено захищені пункти управління. У цілому існуюча система управління ТрО спроможна забезпечити стійке управління військами (силами) у мирний час (загрозливий період), але з початком агресії управління може бути значно ускладнене.

Матеріально-технічне забезпечення частин та підрозділів ТрО передбачається виконувати за територіальним принципом через існуючу мережу стаціонарних арсеналів, баз, складів, центрів забезпечення у загальній системі матеріально-технічного забезпечення ЗС України.

Матеріально-технічне забезпечення формувань інших міністерств, органів виконавчої влади відбувається за рахунок відповідних міністерств та відомств.

Разом з цим на сьогодні існує організаційна та практична проблема щодо накопичення озброєння і військової техніки, інших матеріальних ресурсів у непорушному запасі для інших військових формувань на особливий період.

Список використаних джерел:

1. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо досвіду та уроків внутрішнього воєнного конфлікту та збройної агресії проти України (зима-літо 2013-2014 років). Київ : НУОУ, 2014. 23 с.
2. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
3. Про затвердження Положення про територіальну оборону України : Указ Президента України від 23.09.2016 р. № 406/2016 / Президент України. Офіційний вісник Президента України.